

Czegle Imre

A BRÉMAI FŐISKOLA MAGYAR DIÁKJAI (1618—1750)

A szakemberek előtt régóta ismeretes volt, hogy magyar diákok, különösen pedig a magyar református kollégiumok diákjai, peregrinációjuk során eljutottak a négy (teológiai, jogi, orvosi és filozófiai) fakultással rendelkező „Collegium Illustre”-nak nevezett brémai főiskolába, melynek szervezete és tanítási rendje az egyetem szervezetéhez és tanítási rendjéhez volt hasonlított.

A városnak 1528-tól van latin iskolája, melyhez már 1584-ben csatlakozik egy „classis publica”, melyben a tudományokat az egyetem első éveinek szintjén tanítják. A város 1580 körül Christoph Pezel esperes munkálkodása révén a református hitvallásokat vallja és követi, s különösen ez időtől törekszenek arra a város vezetői, hogy falai között akadémiai rangú iskolát szervezzenek. 1610-ben Heinrich Krefling polgármestersége alatt a hernborni iskola mintájára négy fakultással rendelkező főiskolát szerveznek, melybe a város latin iskolájából (a pedagógiumból), de a környékről is, sőt külföldről is (csehek, magyarok) szívesen jönnek tovább tanulni a református diákok. Az iskola akadémiai tudományos fokozatot ugyan nem adhatott — hiszen ez az egyetemek joga és kiváltsága volt —, de az iskola jó hírű tanárai, nem különben a szíves hívogatás és a nyújtott kedvezmények különösen sok diákot vonzottak a XVII. század folyamán. Mivel a harmincéves háború megkímélte a várost, a XVII. században élte az iskola virágkorát (1657-ben pl. 106 diák iratkozott be!). A XVIII. század folyamán megcsappan a diákok száma, az 1736-ban alapított göttingeni egyetemmel nem tudja felvenni a versenyt, e modern szellemű egyetemnek nagyobb a vonzereje, mint az ortodox brémai főiskolának. A hétéves háború is igen megpróbálja a várost és iskoláját, amikor pedig Napóleon birodalmába kebelezi be Brémát, megszűnik (1810-ben) az iskola maga is.

Az iskola anyakönyve 1968-ban jelent meg nyomtatásban: *Die Matrikel des Gymnasium Illustre zu Bremen 1610—1810. Bearbeitet von Thomas Otto Achelis und Adolf Börtzler. Bremen. 1968. Carol Schünemann Verl. XXXIII., 541 p. (Bremisches Jahrbuch. Zweiter Reihe. 3. Bd.)*

Az anyakönyvezett diákok száma a fenti időszakban 7685. Legtöbb diákja a teológiai fakultásnak van, kevesebb a joginak s az orvosinak, legkevésbébb a filozófiaiának. A magyar diákok korán megjelennek e főiskolán, az első Csanaki M. Máté volt (1618), az utolsó beírt név Dobay József sárospataki diák neve (1750), e két dátum közötti időben (az említett két diákkal együtt) 74 magyar tanult itt, éspedig 1618—1637. években 36; 1673—1698 között 7; míg az 1727—1750. években 31.

A közötti névsorral kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy az évenként beírt tanulókat neveit utólag sorszámmal látták el — e sorszámtól közleményünkben két álló vonal között közöljük —, de a beiratkozás pontos dátumát (hónappal és nappal) nem jelölték. Általában három meglevő dátum tájékoztat a beiratkozás hozzávetőleges pontos idejéről: 1. a közötti évszám (pl. 1620.), 2. az áprilisi és októberi promotio rendszeresen közötti időpontja (hónappal és nappal), amikor is a helybeli pedagógiumból egy bizonyos számú tanuló minden évben promoveált a Gimnasium Illustre-be, s ezt a tényt minden esetben pontos keltezéssel könyvelték az anyakönyvben (pl. „Anno 1616. die 17. Octobris e paedagogoee promoti XI.”). Ha pl. azt olvassuk, hogy Varanai János 1629. évben az 1. sorszám alatt iratott be, akkor beiratkozásának megközelítő pontos időpontja 1629. január 1. és a köv. megadott (közölt) promotio dátuma (április 16.) közötti bármely nap lehetett, a legkorábbi január 1., a legkésőbbi április 15.

Mint minden magyarul nem tudók által gondozott névsor, a brémai is, a legtöbb esetben elferdített alakban közli a magyar neveket. A rosszul vagy tévesen olvasott nevek feloldása a legtöbb esetben sikerült. Megkönnyítette a legvalószínűbb helyes alak megtalálását az a tény is, hogy a legtöbb ez időben külföldre menő diák nemcsak egy főiskolát, akadémiát, egyetemet látogat meg s iratkozik ott be, hanem többet, néha — s nem is ritkán — kettőt vagy hármat is. Így pl. alig van brémai diák, aki csak itt tanult volna, legtöbbször megjárják az Odera melletti Frankfurt, Utrecht, Leiden vagy Franeker egyetemeit is, s a különböző névsorok,

melyek egyenként többé-kevésbé mind hibásak, nagy segítséget jelentenek a helyes és valódi névforma megtalálásában. Természetesen a külföldi főiskolai (egyetemi) névsorok mellett a hazai iskolák diáknévsorai is (különösen a debreceni és sárospataki kollégiumoké) hathatós segítséget jelentenek e tekintetben is.

Az alábbiakban nemcsak névsort közlünk, hanem arra is törekedtünk, hogy néhány elérhető adatot is összegyűjtsünk a brémai névsorban szereplő tanuló későbbi életével kapcsolatban, így pl. azt, hogy itthon hol tanult, hol és mely egyetemeken, főiskolákon fordult meg meg külföldön, hol s melyik gyülekezetben, iskolában munkálkodott idehaza és hogy volt-e irodalmi munkássága. Mindezt igyekeztünk a lehető legtömörebben összefoglalni. A névsor feldolgozásának e módját kísérletnek tekintjük, s vele szerény példát kívánunk adni a különféle külföldi egyetemeken, főiskolákon tanuló magyar diákok névsorának valamikori egységes feldolgozásához.

E feldolgozó munka során leggyakrabban használtuk az alábbi forrásmunkákat:

A Sárospataki Református Kollégium — részben a levéltárban részben a könyvtár kézirat-tárában elfekvő — kéziratban meglévő anyakönyveit, melyekből hivatkozás nélkül közöljük az adatokat, ha pataki subscribalásról van szó. E diáknévsorokból nyomtatásban megjelent: 1615—1622. évek diáknévsora: *Marton János*: A sárospataki református főiskola története. 1. rész. Sp. 1931. 157—164. — *Gulyás József*: A sárospataki főiskola diákjai 1623—1634; 1635—1649. Ét. 1943. 117. 233. 381. Az 1650—1658; 1659—1667. évek névsora: Ét. 1944. 127. 336. — Az 1668—1671. névsor: Ét. 1945. 101. — *Román János*: Catalogus Studiosorum Illustris Scholae S. Patakinae 1672—1678; 1679—1686. Ét. 1958. 75. 231. 341. — A Debreceni Református Kollégiumban való tanulás adatait nagyobb részben *Thury Etele*: Iskolatörténeti adattár. 2. köt. Pápa 1906. c. könyvéből, kisebb részben *Bakóczy János*nak a debreceni kollégium levéltárában őrzött négykötetes kézirat diáknévsorából közöljük, ez utóbbiból Csohány János tanárségét segítségé révén. — A külföldi tanulás adatait is hivatkozás nélkül a *Herepei János*: Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 3. köt. Bp.—Szeged 1971. 441—451.; illetve *Stoll Béla* — *Varga Imre* — *V. Kovács Sándor*: A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1772-ig. Bp. 1972. 101—110. közölt irodalom alapján. — *Zoványi Jenő*: Cikkei a „Theologiai Lexikon” részére a magyarországi protestantizmus történetéből. Bp. 1940. (A hivatkozásban csak *Zoványi*). — *Szinnyei József*: Magyar írók élete és munkái. 1—14. köt. Bp. 1891—1911. (*Szinnyei I—XIV.*) — *Szabó Károly*: Régi Magyar Könyvtár. 1—3. köt. Bp. 1879—1898. (RMK I—III.). — *Bod Péter*: Magyar Athenas... H. n. 1766. (*Bod*). — *Barcsa János*: A Tiszántúli Ev. Ref. Egyházkerület történelme. 1. köt. (1517—1710), 2. köt. (1711—1822). Debrecen 1906—1908. (*Barcsa I—II.*) — *Földváry László*: Adalékok a Dunamelléki Ev. Ref. Egyházkerület történetéhez. 1—2. köt. Bp. 1898. (*Földváry I—II.*) — A zempléni egyházmegye régi jegyzőkönyveinek kötetére: I. köt. 1629—1645; II. köt. 1638—1653; III. köt. 1653—1672. (Protocolum Venerabilis Tractus Zempleniensis), melynek első kötete Miskolczi Csulyak István diáriuma (Diarium senioratus mei), PTZ I—III. rövidítéssel hivatkozunk.

[1.] 1618. április 16 és október 19 között. |29. | Matth[aeus] Csanaky M. Hungarus.

Csanaki Mant. Máté Sárospatakon tanul 1614—1618. években. Subscribál 1617-ben. Egy későbbi kéz ezt írja nevéhez: „Profectus est in Germaniam. + Condiscipulus Cocceji. + 24. Jul. A. 1618.” E megjegyzést Marton János is közli könyvében (A sárospataki református főiskola története. 1. rész. Sp. 1931. 157.), de közlése téves olvasásra (félreértésre) ad lehetőséget, ugyanis a + jel a „condiscipulus” előtt s kissé fölötte áll, s így nem azt jelenti, hogy meghalt a közölt időpontban (1618. júl. 24.), hanem hogy a jelzett időben volt Coccejus tanuló társa. — *Csanaki Mant. Máté* nevében előforduló M., illetve Mant. feloldása nem ismeretes. A pataki könyvtár egyik könyvének (F. 340) címlapján szerzőként előforduló *Csanaki* névnek *Mant.* rövidítését „Montanus”-ra javította egy ismeretlen kéz. — Mint I. Rákóczi György alumnusa több külföldi egyetemen tanul. Heidelberg; 1618. augusztus 12. Leiden; 1623. október 18. Ekkor 29 évesnek mondja magát, így születésének éve 1594. Basel; 1625. — Padua; 1626. október 5. — *Herepei János* róla írt életrajzában (l. i. m. 1. köt. 281.) szól oxfordi, cambridge-i, strassburgi és genuai tanulásáról is. Paduából 1629-ben tér haza, távozásakor könyvet ajánlódokozott az egyetem tanulóinak (*Veres Endre*: A paduai egyetem magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai (1264—1864). Bp. 1915. 120.). Hazatérése után, patrónusának, I. Rákóczi Györgynek udvari orvosa lesz Patakon. Amikor I. Rákóczit fejedelemsé válassztják, követi gazdáját Erdélybe. Kolozsvári iskolaigazgatói megbízatásáról szól, és azt igazolja *Herepei* idézett tanulmányában (277—296.). *Csanaki* sok könyvet gyűjtött, Paduában maradt könyveit diáktársaival küldeti haza maga után. A könyvek jegyzékét (103 kötet!) közli *Veres Endre* idézett könyvében (294—296.). Brémában *Csanaki* nem sokáig tartózkodott, augusztus-

ban már továbbmegy Heidelbergbe. Ennek ellenére úgy látszik jó emléket hagy maga után, hiszen Leidenben 1625-ben megjelent könyvében (RMK III. 1387) olvashatjuk *Ludovicus Crolius* brémai tanár üdvözlő versét. Irodalmi munkássága is jelentős: RMK I. 636; III. 1387; 1404; 1414. — A vele foglalkozó irodalom megtalálható *Trócsányi Berta*: Református teológusok Angliában a XVI. és XVII. században c. tanulmányában (Yolland emlékkönyv. Angol Filológiai Tanulmányok. 5/6. köt. Bp. 1944. 124.).

[2.] 1623. április 17 és október 16 között. [11.] Mich[ael] Borus Jonej Ungarus Th[eol]. stud.

Jenei Mihály (Borosjenei, Boros Jenői változattal is találkozunk) debreceni diák, subscribál 1617. május 25. A köv. külföldi egyetemeken tanul még: Frankfurt: 1622. II. félévtől. Franeker: 1624. április 11. — Leiden: 1625. május 7., ekkor 30 évesnek mondja magát. — 1626. február 4-től a debreceni kollégium tanára. 1632-től a szatmári gyülekezet első papja, 1626. második felétől az egyházmegye esperese is. Meghalt 1640. október 10. Franekerben Amesiushoz tanítványa, akinek elnöklete alatt disputál, mely nyomtatásban is megjelent (*Czegle Imre*: Amesiushoz korai magyar tanítványai. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tom. X—XI. Szeged. 1971. 111. Kiny.-ban is).

[3.] 1623. április 17 és október 16 között. [12.] Mich[ael] Molnar Szantai Ungarus Th[eol] st[ud].

Szantai Molnár Mihály született Abaújszántón, Debrecenben tanul, subscribál 1615. május 19. 1622 őszétől rektor Debrecenben. Bréma előtt az Odera melletti Frankburtban tanul, itt 1622. I. félévében iratkozik be. 1625 őszén újra debreceni rektor. 1625. év végén Nagyszőlősré megy papnak, innen 1629-ben Nagybányára vitték (*Barcsa* I. 198.). 1638. nov. 3-án megválasztják az egyházmegye esperesének, mely állásában a Váradon 1639. június 25-én tartott közzsínat iktatja be (*Tóth Sámuel*: Adalékok a tiszántúli ev. reformált egyházkerület történetéhez. I. füzet. 34—35.). 1624-től nagyváradi pap, de már 1645-ben Szatmárnémetiben találjuk. — Mint nagybányai lelkipásztort és mint az aranyos-megyesi egyházmegye (submontanus) esperesét választják meg az egyházkerület püspökének 1641-ben. Ő hívja össze a nevezetes szatmárnémeti zsinatot 1645-ben és elnököl azon. Meghal 1646 tavaszán. Irodalom: *Bod* 249. — Szatmár-Németi szabad királyi város egyházi és polgári története. Összeszedte *Sarkadi Nagy Mihály*, rendszerbe ültette és kieg. *Bartók Gábor*, kiad. *Kovács Márton*. Szatmár 1861. — *Csernák Béla*: A református egyház Nagyváradon 1557—1660. Oradea—Nagyvárad 1934. — *Zoványi Jenő*: A Tiszántúli Református Egyházkerület története. Debrecen 1939. — *Soltész János*: A nagybányai reformált egyházmegye története. Nagybánya 1902. — *Oláh Sándor*: A nagybányai református egyházmegye papjai és mesterei a reformációtól kezdve. Kézirat.

[4.] 1623. április 17 és október 16 között. [16.] Nicol[aus] Merdlaki Ungarus.

Mezőlaki Miklós debreceni diák, subscribál 1616. nov. 1. Minden valószínűség szerint azonos azzal a „Mazólabj Miklós”-sal, akit 1621. október 20-i kolozsvári feljegyzés szerint Bethlen István — Bethlen Gábor fejedelem testvére — Váradon tanuló fia mellé házitánulólul rendel és küld (*Herepei János*: Adattár I. 236—238.). — Külföldön tanul még: Frankfurt 1622. I. félévétől. Franeker: 1623. augusztus 23-tól (Marolslaky). Franekerben disputal Sibrandus Lubbertus tanárának elnöklete alatt „Disputatio theologica De Jesu Christo Filio Deo . . .” címmel (Franeker. 1624. RMK III. 1361.) Erdélyi származására és kapcsolatára utal e disputatio ajánlása. — Minden bizonnyal ő a respondense annak a dissertationnak, amit Szabó Károly év nélkül vett fel RMK III. 4233. szám alatt, s amit ő frankfurti tanulása idején 1622-ben vagy 1623. év elején jelentetett meg *Oikonomia Clavium Regni Coelorum . . .* címmel s amit erdélyi partónusainak ajánl. — Mezőlaki Miklós nevű lelkésszel találkozunk Szinyérváralján 1632-ben (*Barcsa* I. 234.), de már 1632. november 25-i dátummal ír alá egy nyugtatványt Turterebesben (ugocsai em.). L. *Zoványi Jenő*: Protestáns lelkészek nyugtatványai régi tizedjegyzékek mellett. MPETA. 13. köt. 1929. 113. — Ugyanott van 1633-ban is (*Barcsa* I. 244.), 1634-ben a szatmári várbán (*Barcsa* I. 226.), 1636. szeptember 3-án Szőlősgyulán (Ugocsa m.), 1646-ban Fehérgyarmaton (szatmári em.) lelkész s részt vesz a szatmárnémeti zsinaton (június 10.). — Herepei szerint az ő fia a puritánusnak ismert Johannes P. Mezőlaki, aki 1659. március 10-én írja alá a sárospataki iskola törvényeit és aki innen Hollandia és Anglia egyetemeit is meglátogatja (Adattár I. 238.). — Mezőlaki Miklós nevét Zoványi lexikonában nem említi!

[5.] 1623. április 17 és október 16 között. |17.| Paulus Puah Miskolchinus S[acrae] Th[eol]. stud. Ungarus.

Miskolczi Puah Pál sárospataki diák, subscribal 1618. Olaszliszván iskolai rektor, innen megy külföldre. Tanul az 1622. II. félévétől Frankfurtban, 1623. szeptember 26-tól Franekerben, honnan 1625. szeptemberében tér haza. 1633-ban mint ungvári lelkész és alesperes ír és ad ki egy könyvecskét: Halotti elmélkedések . . . címmel (RMK I. 631.). — 1625-ben Amiesius elnöklété alatt disputál (De ecclesia triumphante . . . RMK III. 1378.). Verssel üdvözlí Csuzi Cseh János (Franeker. 1625. RMK III. 1375.), Gönczi M. János (Franeker. 1625. RMK III. 1376.) és Thaba Tamás iskolatársait (Franeker. 1625. RMK III. 1379.). Irodalom: *Zoványi* 306.

[6.] 1623. április 17 és október 16 között. |20.| Paulus Nagy Tirnavius Ungarus.

Tirnavius Nagy Pál (a források minden esetben így s nem Szombati vagy Nagyszombati Nagy névvel említik) sárospataki diák, subscribal 1617 (Paulus Nagy Tyrnaviensis). Aláírásához később e megjegyzést fűzték: „Rector Gontziensis. Mox Acadiam salutatus Germaniam iter egressus”. Külföldön tanul még: Frankfurt. 1622. II. félévtől, Franeker: 1623. augusztus 27-től, Leiden: 1625. május 13-tól, amikor is 29 évesnek mondja magát. — Miskolczi Csulyak István esperes 1636. júl. 6-án kelt levele szerint (PTZ I. 279b.) más egyházmegyéből jön a zempléni neves erdőbényei eklézsiába lelkésznek, ahol élete végéig szolgál. Az egyházmegye tekintélyes lelkésze, esperesével, valamint Tolnai István sárospataki és Kisfaludi Urbán keresztúri papok társaságában részt vesz a debreceni zsinaton (Liber Reditus 329.). 1644. február 11-én „pie in Domino obdormivit . . .” (PTZ I. 414a.).

[7.] 1623. április 17. és október 16. között. |21.| Caspar[us] Tekes Geleinus Ungarus.

Gelei Tekes Gáspár neve hiányzik a pataki és a debreceni diákok névsorából. Tékes dunántúli falu (Baranya m.), itthoni iskoláit e tájon végezhette. Külföldön tanul: Frankfurtban 1622. II. félévétől (Caspar Tekes Golcinus), 1623. augusztus 27-én pedig a franekeri akadémiára iratkozik be (Caprar Geloinus). — 1625-ben már Szikszó neves gyűlekezetének lelképáztora 1645. január 29-én bekövetkezett haláláig. 1638. július 7-én lesz a borsod-gömöri egyházmegye esperese, Miskolczi Csulyak iktatja be, e tényt jegyzőkönyve így rögzíti: „Anno 1638. 7. Julii Szikszoviae vernacule haec dixi in electione Casparis Gelei” (MPEtA. 12. évf. 1928. 211. = PTZ I. 233b.). Leányi Tolnai Dali János vette feleségül. Mint szikszói lelképáztor és esperes írja alá 1638. szeptember 23-án Debrecenben ama semigeneralis zsinat végzéseit „azon újítások megelőzése végett a melyeket a némely Angliában és Hollandiában összeesküdt — conspiratio — magyar alumnusok akarnak az egyházba behozni . . .” (Tóth Sámuel: Adalékok . . . 1. füzet. 33.). Az 1643. évben még vizitál mint esperes. „Fáradhatatlan, az aprólékosságig gondos fő, ki számtalan helyen tett helyesbítő, kiigazító vagy bővítő bejegyzést az előbbeni vizitációk beírásán. Jellegetes írását, ahol nincs is ott a neve, feltétlen bizonyossággal meg lehet mindenütt ismerni”. (Román Ernő: Az alsóborsodi és az ősrégi borsod-gömör-kishonti egyházmegye története. Miskolc 1926. 54—55.). Lásd még S. Szabó József cikkét: A régi borsod-gömör-kishonti egyházmegye esperesei és espereshelyettesei. Sárospataki Református Lapok 1937. 74.).

[8.] 1623. április 17 és október 16 között. |22.| J[o]h[anne]s Simandinus Ungarus.

Simándi János pataki diák, subscribal 1617. Külföldön tanul még Frankfurt: II. félévtől. Franeker: 1624. június 26. Leiden: 1625. május 7., ekkor 31 évesnek mondja magát. — Hazatérése után már 1626-ban a pataki kollégium tanára. 1630. június 5-én ordinálják az újhelyi generális zsinaton „ad primariatum Ujhelyiensem”, 1636-ban az egyházmegye prosiiora. 1645. február 7-én Miskolczi Csulyak István utódjává választják a zempléni egyházmegye esperességében, majd 1646. vagy 1647. évben átmegy a gazdagabb olaszliszváki gyűlekezetbe. Tolnai Dali János ellenfele. Meghalt 1653. március 18-án. A franekeri egyetemen Amiesius elnöklété alatt disputál, ezek közül három nyomtatásban is megjelenik 1625-ben (*Czegle Imre* i. m. 109—110.).

[9.] 1623. április 17 és október 16. között |23.| Stephanus Sz. Carolinus Ungarus.

Károlyi Sz. István Sárospatakon tanul, subscribal 1618-ban, innen zombori rektorságra megy, majd tér vissza 1622-ben, honnan még ez évben külföldi akadémiákra indul. Tanulásának állomásai: Frankfurt, 1622. II. félévtől; Franeker, 1624. júl. 13-tól; Leiden, 1625. április 8-tól,

ekkor 30 éves. I. Rákóczi György alumnusa. Hazatérése után pataki pap lesz Suri Mihály és Bakai György mellett, meghalt 1633-ban vagy 1634-ben. — Franekerben Amesius tanuló kollégiumának tagja, e híres professor elnöklete alatt tartott három disputációnak is a respondentense. Ezek nyomtatásban is megjelentek 1625-ben. Egy évvel korábban (1624-ben) ugyanítt egy disputációja külön is megjelent (RMK III. 1359.). Irodalom: *Czegle Imre* i. m. 108.

[10.] 1623. április 17 és október 16 között. [24.] *Antonius P. Szent Petevinus Ungarus.*

Szentpéteri P. Antal debreceni diák, subscribal 1616. augusztus 25-én. Jegyzet aláírásához: „Contrascriba. Profectus Heidelbergae, tandem rector”. Heidelbergben már nem tanultat az ismert események miatt. A frankfurti egyetem hallgatója 1623. II. félévtől (Brémában kevés ideig tartózkodhatott). Franekerben beírják 1624. június 26-án (*Szompotri* elferdített olvasat). Hazatérése után az 1626–28. években a debreceni kollégiumban tanít. Későbbi élete nem ismeretes. — Franekerben Amesius tanulócsoportjának tagja, ebben három disputációnak is az írója. Lásd *Czegle I.* i. m. 111.

[11.] 1624. január 1 és április 8 között. [3.] *Paulus Birez Kereftorius Ungarus.*

Kereszturi Bíró Pál sárospataki diák, subscribal 1617. Aláírásához egy későbbi jegyzet: „Senior Ao. 1620. 12. Julii, tandem Rector Kereszturiensis”. Az iskola széniora 1622-ig. Brémában kevés időt tölt, 1624. augusztus 3-án már a leideni diákok sorába írják be (ekkor 30 éves). Zoványi szerint tanul Heidelbergben és Frankfurtban is, de az ismert névsorokban nevét nem találjuk. Trócsányi Berta és Zoványi i. munkái angliai tanulásától is tudósítanak. Hazatérése után rektor szülővárosában Bodrogkeresztúrtban, 33 éves korában újra kimegy Leidenbe, beiratkozik 1627. június 25-én. Idehaza Gyulafehérváron tanár, majd II. Rákóczi György fejedelem udvari papja. Irodalmi működéséről és életéről *Trócsányi Berta* i. m. 129.

[12.] 1624. január 1 és április 8 között. [4.] *Matthias Davidis Comjatinus Ungarus.*

Komjati Dávid Mátyás 1616. június 6-án írja alá a pataki iskolai törvényeket, 1622-ben publicus praeceptor, 1623. január 23-án bocsátják el külföldi útjára. 1622. II. félévétől tanul Frankfurtban. 1624. június 26-tól Franekerben, hová Brémából érkezik és ahol csak néhány hónapot tölt. Franekerben Amesius tanulóközösségének tagja, akinek elnöklete alatt disputál. Hazatérése után 1626-tól a pataki iskola tanára, de 1629-ben már a tolcsvai gyülekezet lelkesze, itt hal meg 1640 körül. Irodalom: *Czegle I.* i. m. 109.

[13.] 1624. január 1 és április 8 között. [5.] *Mich[ael] A. Patachinus Ungarus.* A közlemény alapjául szolgáló kéziratban az „A” áthúzva!

Pataki A. Mihály subscribal Sárospatakon 1617-ben. Nevéhez egy későbbi kéz ezt írja: „Rector Miskolciensis A. 1621. inde ad Academiam.” Itthoni életéről és munkálkodásáról semmi adatunk sincs.

[14.] 1624. január 1 és április 8 között. [6.] *J[o]h[anne]s M. Geönerinus Ungarus.*

Gönczi Milipás János Nagybánya város levéltárában őrzött levelei után ítélve rokonszenves és kedélyes ember lehetett. Szolgálati helyének és idejének megállapítása erősen próbára teszi a kutatót. Nagybánya szomszédságában ugyanis három Tótfalu nevű község van. Keletre Girodtótfalu (vagy Tejelestdótfalu, de említik egyszer Felsőtótfalunak is), a másik nyugati irányban Felsőtótfalu (vagy Mogyorós vagy Misztimogyorós), ez Alsómisztótfalual való viszonylatában nevezhető felsőtótfalunak. A harmadik ugyancsak nyugati irányban: Alsómisztótfalu, mely Nagybányától is, a másik két Tótfalutól is lejjebb van. Ha tehát csak Tótfalut jeleznek a forrásaink, hamarjában nem tudjuk, hogy e három közül melyik Tótfaluról van szó. — Gönczi M. János pataki diák, subscribal 1617-ben, aláírásához egy későbbi kéz ezt írta: „Rector Helmetziensis, ductus A. 1620. 10. Julii. Rector Szatmar Nemetiensis, inde promotus ad Academiam.” Tanul Frankfurtban: 1623. II. félévétől, innen Brémába, majd néhány hónap után Franekerbe megy, hol 1624. július 13-án írják be „Jontzinus” elferdített névvel. Itt Johannes Makowsky professzora elnöklete alatt disputal De Coena Domini... Franeker. 1625. (RMK III. 1376.) E disszertáció szerint atyja nagybányai pap: Gönczi József. Két ízben is volt rektor Nagybányán, 1621-ben és 1626-ban, de már 1627-ben „Pastor Girodtótfaluensis”-ként írja alá a fraktus jegyzőkönyvét, 1629-ben mint tótfalusi prédikátor ír a nagybányai tanácsnak, a hely, ahonnan ír, kétségkívül Girodtótfalu lesz, innen 1642-ben távozott Alsómisztótfaluba, hol 1645-ig lelkeskedett, ez év május 8-án még él, de ugyanez év vége felé már meghal, hiszen ez év végén Gidófalvi Balázs az alsómisztótfalusi pap. Gönczi Milipás János és Szantai Mihály I. Rákóczi Györgytől nemességi igazolást kérnek és nyernek (I. *Váró*

Ferenc: Bethlen Gábor kollégiuma. 1. füzet. 8.). G. M. J. fenti életrajzát részben Oláh Sándor igen derék idézett kézírata alapján állítottuk össze.

[15.] 1624. április 8 és november 25 között. |41.| *Paulus W. Kismarjai Ungarus Th[eol]. st[ud].*

Kismarjai Veszelin Pál hazai tanulásától semmit sem tudunk. Brémán kívül tanul még Frankfurtban: 1622. év II. félévétől. Hazatérése után 1626-tól Nagyváradon, majd Nagykarolyban lelkész, innen 1629-ben Debrecenbe kerül papnak, ahol 1645 tavaszán hal meg. Életére és igen jelentős irodalmi munkásságára l. *Bod* 143. *Zoványi* 234.

[16.] 1624. április 8 és november 25 között. |42.| *Michael F. Besenyei Ungarus Th[eol]. st[ud].*

Besenyei F. Ferenc hazai iskolája nem ismeretes (Kismarjai Veszelin Pál barátja s vele együtt Váradon vagy Erdélyben tanulhat). Tanul Frankfurtban 1622. II. félévétől. Brémában disszertációt ír s jelentet meg (*De gratuita purificatione nostri coram Deo. Brema 1625 RMK III. 1372.*). Irodalom: *Zoványi* 48.

[17.] 1624. április 8 és november 25 között. |43.| *Balthas[arus] E. Gyngyvj Ungarus Th[eol]. st[ud].*

Gyügyei Erős Boldizsár hazai iskolájáról nincs adatunk. Külföldön tanul még Franeker: 1625. szeptember 24-től mint „theol. et ling. stud.” Egy Gyügyei András nevű diák 1619. július 14-én köszönti volt praecceptorát Putnoki János szatmári tanárt, talán nem tévedünk, ha hazájukat Szatmár körül keressük. — Üdvözlő verset ír görögül Besenyei F. Mihály disputációjához (RMK III. 1372.). Franekerből átmegy Groningenbe, hol 1627. szept. 4-én iratkozik be. Itthoni munkálkodásáról semmit sem tudunk.

[18.] 1624. április 8 és november 25 között. |44.| *Michael S. Tornoczi Ungarus Th[eol]. stud.*

Tornoczi S. Mihály Gyügyei és Besenyei F. Mihály baráti köréhez tartozik. Tanul Frankfurtban 1625. II. félévétől. Üdvözlő verset ír Besenyei F. Mihály disputációjához latinul (RMK III. 1372.). Itthoni munkálkodásáról és életéről semmit sem tudtunk meg.

[19.] 1626. április 20 és november 3 között. |42.| *Michael Hellopeus Gönosi Ungar[us] Th[eol]. st[ud].*

Gönczi Hellopeus Mihály sárospataki diák, subscribal 1622-ben, aláírásához később odaírták: „Rector Liscensis”. 1624. február 27-én még Liszkán van. Miskolczi Csulyak István esperes elismerően nyilatkozik róla (MPEtA. 11. évf. 1927. 163.). Tanul még Frankfurtban 1625. I. félévétől. — Hazatérése után egyetlen adatunk: Miskolczi Csulyak I. esperes 1634. ápr. 6-án kelt levelében Tolnai István pataki papnak Gönczi Mihályt „pro diacono” ajánlja (PTZ I. 210a.).

[20.] 1626. április 20 és november 3 között. |43.| *Georg[ius] Trun Checzi Ungar[us] Th[eol]. st[ud].*

Turi Csécsi György pataki diák, subscribal 1620. febr. 15. (Georgius T. Tsetsinus). Tanul Frankfurtban 1626. I. félévétől (Georgius Thrumb Checzi), Leidenben 1627. aug. 21-től (Georgius de Czetsi, 28 éves), a következő évben ismét Frankfurtban találjuk, beírják 1628. I. félévben (Georgius Checzi U. vicerecore d. Blotio juravit). Az értelmetlen „Thrun” és „Thrumb” névben a Turi v. Thuri nevet sejtjük! — Itthoni életéről a zemléni em. jegyzőkönyve a következőket őrizte meg: az 1631. június 25–26-i helmeci részsínat Csécsit újhelyi rektornak mondja (PTZ I. 130a.), az 1632-i újhelyi vizitáció még ott találja (I. 166.), az 1633. szeptember 14-i generális zsínat Csécsit „ad diaconatum Kereszturiensem” ordinálja (I. 198b.).

[21.] 1626. április 20 és november 3 között. |44.| *Georg[ius] C. Tokay Ungar[us] Th[eol]. st[ud].*

Tokaji Coriarius György (nevét — mint testvérét is — minden esetben Tokay, ill. Tokai formában közlik forrásaink) pataki diák, subscribal 1622. nov., s egy későbbi megjegyzés szerint „Rector Zempleniensis 1623.” Édestestvére a köv. brémai diáknak Tokay C. Gáspárnak. Külföldön Frankfurtban tanul 1626. I. félévétől (mely a nyári félév s tart április 24-től október

16-ig s ez esetben egybeesik a brémai tartózkodással!). Neve itt „Georgius Tokaynus alias Coriarius” formában szerepel. Innen Franekerbe megy s beiratkozik 1627. március 19-én. Hazatérése utáni életéről nincs adatunk.

[22.] 1626. április 20 és november 3 között. [45.] Caspar[us] C. Tokay Ungar[us] Th[eol]. st[ud].

Tokaji Coriarius Gáspár (az előbbinek testvére, az anyakönyv e két nevet összekötötte e megjegyzéssel: „germani fratres”. — Pataki diák ő is, subscribal 1620. Későbbi megjegyzés: „Rector Beregszásziensis”, 1622-ben újra aláírja a törvényeket, mint „Rector Beregszásziensis inde ad Akademiam”. Ugyanazt az utat járja meg, mint édestestvére: Frankfurt, 1626. I. félévtől; Franeker, 1627. március 19. — Talán azonos azzal a Tokay Gáspárral, aki 1647-ben Aranyosmedgyesen lelkész (*Barcsa* I. 116.). Miskolczi Csulyak feljegyzései között olvassuk a két Tokaji testvérré vonatkozó mondatokat: „1633. okt. 16. die Solis Caspar Tokai uram az bátyja képében Geor. Thokai adósságáért arrestaltatta volt a helmecki tavalyi scholamesternek Benedictus Gyöngyösinek marháját pünköszt után”. Gyöngyösi Miskolczi Csulyak közbenjárását kéri (MPÉtA. 11. évf. 1927. 188.). Az ügyet Csulyak marginális jegyzete fejezi be: „Penult. [paenultimo die] Maji 1634. liberavi ab arresto, promisit enim Gyöngyösi satisfacturum Thalyae, si modo voluerit. Sed dicit praeter fl. 2. se non debere.” (PTZ I. 204.a)

[23.] 1627. április 5 és november 15 között. [28.] Joj[annes] M. Madakasi Ungarus Th[eol]. st[ud].

Madarasi Mikolai János pataki diák, subscribal 1618-ban. Tanul még Leidenben, 1628. január 18-tól, ekkor 29 éves. Hazatérése után Tolcsvai lelkész az 1637–1641. években (PTZ I. 287a., 338b., II. 16b., 23a.). 1647-ben már Varannóban van (II. 128a.), 1649. június 16-án két consenior állást, ill. tisztséget szervez az egyházmegye (II. 179a.) és az „in parte superiori Varannoviam versus” ezzel a tisztséggel Madarasit bizza meg. 1650. június 28-i vizitáció zempléni lelkészként említi (II. 210.b), 1651. március 9-i vizitáció ugyanitt találja (II. 215a.) és a hallgatók azt vallják, hogy a lelképásztor „tisztá tudományt tanít”. Ugyanott az is kiderül, amit különben a sűrű helyváltoztatás is igazol, hogy összeférhetetlen, nehéz természetű ember. 1654. április 28-tól toronyai lelkész „Mikolai Johannes” névvel (ettől kezdve minden esetben ezen a néven említik a jegyzőkönyvi feljegyzések. III. 38.). 1657-ben Toronyáról visszamegy Varannóba (III. 11.), 1663-ban Varannóból újra Toronyára (III. 16.), ez év június 8-án részt vesz a lasztóci részrszinaton, 1666. év végén vagy 1667. év elején hal meg. Ő utána ugyanis conseniornak Csécsi János gálszécsi lelkészt választják meg 1667. február 16-án (III. 718.). Halmi Suhó András disputációját (Utrecht. 1659. RMK III. 2071.) neki is, mint Mikolai H. (!) János varannói papnak ajánlja.

[24.] 1627. április 5 és november 15 között. [29.] Michael Florian Comarinus Ungarus Th[eol]. st[ud].

Komáromi Florian Mihály pataki diák, subscribal 1622-ben, későbbi megjegyzés aláírásához: „Rector Toltsvaensis 1624. 13. Sept. inde ad academiam”. Tanul még Leidenben: 1627. november 30-tól, ez évben 28 éves. Frankfurtban, 1628. II. félévtől. — 1631-ben már Liskán rektor s Miskolczi Csulyak István munkatársa (MPÉtA. 11. évf. 1927. 146. 148.). 1632. január 17-én Miskolczi Csulyak egy fontos levéllel elküldi Karasztelki Mihály ecsedi lelképásztorhoz, „scholambeli Mesterünket Michael Florian Comaromi uramat kellett kegyelmedhez ez okon küldennem . . .” (PTZ I. 154. a.). Miskolczi Csulyak 1632. május 3-án kelt levelében Debreceeni Dornány István esperestársa figyelmébe és madai papságra ajánlja Florian Mihály munkatársát (I. 158b.). — 1632. február 3-án nyirmadai lelkésznek ordinálják Florián akademikust (*Barcsa* I. 209.).

[25.] 1627. április 5 és november 15 között. [30.] Steph[anus] B. Toronyai Ungarus Th[eol]. st[ud].

Toronyai B. István pataki diák, subscribal 1622-ben. Megjegyzés: „Ingressus A. 1623. febr.”, az anyakönyv szóhasználata szerint ez azt jelenti, hogy az említett 1623. évben újra bement az iskolába és aláírta a törvényt. Tanul külföldön Leidenben, 1627. november 30-tól. 1631. június 25–26-án Helmeccen tartott generalis synodus az olasz ekléziába ordinalja (I. 127b.). Az 1647. évben Szerdahelyen prédikátor (II. 128a.), 1658-ban Szerdahelyről Czikébe megy (III. 12.), 1661-ben Czikéről továbbmegy Kövesdre (III. 15.), 1664. áprilisi vizitáció még mint Nagy- és Kiskövesd prédikátorát említi. Az egyházmegye jegyzőkönyvében az az utolsó adat róla.

[26.] 1629. január 1 és április 16 között. [1.] Joh[anne]s Varanai Ungarus

Varanai v. Varanói L. János hazai iskoláiról semmit sem tudunk. Brémából Franekerbe megy: 1629. május 12., ahol Johannes Maccovius professzora elnöklete alatt disputál „De praedestinatione Dei aeterna” címmel (Franeker. 1630. RMK III. 1454.). Hazatérése után 1631-ben már felsőbbányai lelkész (Barcsa I. 154.), Oláh Sándor kézírata szerint csak 1636-tól, 1646-ban már máramarosszigeti pap (Barcsa I. 188.), egy másik adat szerint már 1640-től ott lelkészkedik (PEIL. 1847. 1420.). 1671. június 7-én Cséperé (ugocsbai em.) ordinálnak egy Varanai János nevű papot (Barcsa I. 135—136.). Irodalom: Zoványi 510.

[27.] 1630. október 21 és december 31 között. [35.] Ladislaus Szigethi de Filike Hung[arus].

Filkei Szigethi László sárospataki diák, subscribal 1623-ban. Megjegyzés neve mellett: „Rector Toronyiensis denuo ingressus tandem Beregszásziensis”. Bréma után tanul Franekerben 1631. október 29-től (Ladislaus Rigethy), majd Leidenben 1631. március 14-től, ekkor 27 évesnek mondja magát. Hazatérése utáni életéről nincs adatunk.

[28.] 1630. október 21 és december 31 között. [26.] Andreas Nad. Uvvari Ung[arus].

Nádudvari K. András debreceni diák, subscribal 1624. július 19-én. — Bréma után tanul Leidenben 1631. március 14-től. Ekkor 28 éves. Franeker: 1631. június 21. — Groningen: 1632. november 6. — 1630. július 31-én írja alá az egyházkerület által a külső akadémiákra indulók számára elírt feltételeket, s megtudjuk, hogy Király Anna, Bácsi János és Tiszta János patrónusok segítyezik (Tóth Sámuel i. m. 1. füzet. 28.). — 1635-ben tér haza s lesz debreceni iskolamester. 1636 májusától már Szászvárosban másodpap (Herepei: Adattár II. 40.), hová I. Rákóczi György „commissioval” hívatta és lett Nádudvari Gergely kollégája (Prot. Közl. 1876. 20—21.). Franekerben Amesius tanítványa, kinek elnöklete alatt disputál, disputációjának címe: De sacro-sancto adorandae Unitatis, ac Venerandae Trinitatis mysterio... Franeker. 1632. (RMK III. 1476.). Irodalom: Zoványi 314.

[29.] 1630. október 21 és december 31 között. [27.] Stephanus G. Jenei Ung[arus].

Jenei G. István Borosjenőn és Váradon tanul. Külföldön Bréma után Leidenben 1631. március 14-től, ekkor 27 éves. Franekerben 1632. március 5-től. — Hazatérése után 1635. június 17-től Telegden pap 1635-től Zilahon, majd a 40-es évektől Kolozsvárott, 1645-től esperes. Meghalt 1661. szeptember havában. Életéről és irodalmi munkásságáról l. Zoványi 209. és Herepei János: Jenei G. István c. életrajzát Adattár II. 214—222.).

[30.] 1631. április 21 és október 20 között. [12.] Valentinus P. Vari Hungarus.

Vári P. Bálint pataki diák, subscribal 1623. május 7. Neve mellé később odaírták: „Rector Ujhelyiensis”. Miskolczi Csulyak István jegyzőkönyvében kétszer is előfordul neve: 1629. július 2-án: „Secundo egi de ablegatione seu promotione ad academiam scholae Ujhelyiensis rectoris Valentini Vari”. (MPEtA. 10. évf. 1911. 49.) és 1629. július 25-én Miskolczi Csulyak ir Szikszai Mátyásnak Tokajba Vári Bálint promotioja felől (MPEtA. 10. évf. 1911. 56—57.). Hogy kiment külföldre igazolja a brémai bejegyzés, de hogy innen hová s merre ment, nem tudjuk, valamint azt sem, hogy hazatérése után hol munkálkodott.

[31.] 1631. április 21 és október 20 között. [13.] Andreas W. Szepsi Ungarus.

Szepsi W. András sárospataki diák, subscribal 1625. Jegyzet aláírása mellett: „Rector Tokaiensis”. Bréma előtt Leidenben tanul: 1630. április 2-án írják be 26 éves korában. Itt disputációja jelenik meg: De praedestinatione Dei... címmel (Leiden. 1631. RMK III. 1471.). Itthon 1638-ban Tokajban másodpap, 1644—1657. években Ungváron első pap, 1658—1671. években pedig sárospataki lelkész. Irodalmi munkássága jelentős. Irodalom: Zoványi 451. — Szabó Lajos: Sárospataki református lelképásztorok. 1962. Kézirat. — Herepei: Adattár I. 493. II. 91.

[32.] 1633. október 17 és december 31 között. [29.] Steph[anus] Vizesmauthi Barovius Ungarus.

Veresmarti István szűkebb hazája Baranya, Debrecenben tanul, subscribal 1621. június 12-én vagy 1622. május 9-én. Franekerben is tanul, 1633. április 30-án írják be az anyakönyvbe. Itthon először Szőlőskén lelkészkedik, majd Kopácson 1665—1678. években, Fábián Mihály szerint Ráckeven is munkálkodott (A dunamelléki református egyházkerület története a

reformációtól kezdve a jelen század elejéig, Tormássy János kéziarata után. Sárospatak 1867. Klny-ban is. 38—39.). A baranyai egyházkerület püspöke volt. — Tizenhat strófás verssel üdvözli Komáromi Csipkés Györgyöt. Magyar versezete alá ezt írja: „Laeto pectore fundebat Stephanus Veresmarti superioris quam inferioris Baroviae Superattendens”. (Igaz hit . . . Szeben 1666.) Irodalom: *Zoványi Jenő*: Ismeretlen püspöke a baranyai református egyházkerületnek. Et. 1945. 94—95.

[33.] 1633. október 17 és december 31 között. |30.| *Stephanus P. Göny Ungarus.*

Gönczi P. István pataki diák, subscribal 1623. Jegyzet aláírása mellett: „Rector Tarcaliensis 1628. július.” Brémába Franekerből megy, hol 1632. március 24-én írják be. Brémából Leidenbe tér, s itt folytatja tanulmányait, 1634. március 8-án iratkozik be (*Guntzu* eltorzult névvel olvasható a közölt névsorban), ez évben 23 évesnek mondja magát. — 1636. szeptember 29-én Vizsolyban, 1640. november 8-án Korlátton ír alá egy nyugtatóványt hasonnevű pap (*Zoványi Jenő*: Protestáns lelkészek nyugtatóványai régi tizedjegyzékek mellett. MAÉtA. 13. évf. 1928. 18. 29.). 1646. február 13-án Tolnai Dali János ügyével kapcsolatos tanúvallomás során szólal meg „Stephanus Gönczi minister Somodiensis” (MPEtA. 10. évf. 1911. 19.). — Nem valószínű, hogy azonos azzal a Gönczi Istvánnal, aki a marosvásárhelyi partikula 20. igazgatója volt 1677. május 3-tól 1680. áprilisig és akit 1680. áprilisában Kutyalvára (Alsó-Fehér m.) vittek papnak (*Koncz József*: A marosvásárhelyi evang. reform. kollégium története. Marosvásárhely 1896. 51.).

[34.] 1633. április 21 és október 20 között. |31.| *Gregorius Rasoris Tolnensis Ungarus.*

Tolnai Borbély v. Rasoris Gergely Dunántúlon tanul, talán Pápán. Külföldön Franekerben tanul még, hol 1632. január 10-én iratkozik be. Itthoni működéséről egy adat beszél csak: 1635. május 8-án Tolnai Borbély (Rasoris) Gergely foglalja el a pápai iskola rektori székét (*Thuri Etele*: A pápai reform. főiskola rektorai és felsőbb tanulói 1752-ig. A Dunántúli Ev. Ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának értesítője az 1903/1904-ik iskolai évről. 7.).

[35.] 1633. április 21 és október 20 között. |32.| *Stephanus Hiripi Ungarus*

Hiripi István debreceni diák, subscribal 1627. május 5. Megjegyzés aláírása mellett: „Cantor, contrascriba, senior, tandem rector 1632.” Franekerben is tanul, 1633. július 12-én írják be, ahol disputál is „De vera et unica salutis via . . .” címmel (Franeker. 1634. RMK III. 1500.). — 1639. június 25-én ordinálták nagykereki (bihari em.) lelkésznek (*Barcsa I.* 203.). Zoványi nem említi.

[36.] 1637. április 20 és október 19 között. |22.| *Thomas N. Kis Falzi Ungarus.*

Kisfalvi N. Tamás debreceni diák, subscribal 1630. június 11-én. Külföldön a következő egyetemeken tanul: Franekerben 1638. február 23-tól, Leidenben 1638. április 22-től, ez évben 26 éves. — Hazatérése után lelkész Borosjenőn (zarándi em.) 1646-ban, (ez adat mellett e megjegyzést olvashatjuk: „de presbiterianizmusa miatt letették”), 1656-ban ugyanott találjuk (*Barcsa I.* 205.), majd 1655—1656. években Belényesen (*Barcsa I.* 124.), 1658—1666-ban Nagyszalontán (*Barcsa I.* 205.), míg *Barcsa János*: A hajdúnánási ev. ref. egyház története (Debrecen 1899. 65.) c. könyvében azt az adatot találjuk, hogy 1662-ben Hajdúnánáson helyettes lelkész. — A zarándi egyházmegye esperese 1656—1658. szept. 2-ig (*Vállaji Sipos Imre*: A belényesi ev. reform. egyház története. Nagyvárad 1883. 35.); az 1664. évi július 13—14-i debreceni közssinat bihari esperesül erősíti meg (*Tóth Sámuel*: Adalékok . . . 1. füzet. 44.).

[37.] 1673. január 1 és április 10 között. |4.| *Daniel Kyblich Posoniens[is] Ungar[us].*

Sem itthoni, sem külföldi tanulásáról nincs adatunk.

[38.] 1673. október 23 és december 31 között. |80.| *Paulus Bedeo de Bólon Transylvano Ungarus.*

Bölöni Bedő Pál erdélyi unitárius diák, a kolozsvári—óvári főiskola széniora. Külföldön tanul Marburgban 1672. augusztus 17-től, Frankfurtban 1672. július 6-tól. Hazatér 1676. március 5-én. Itthon az óvári iskola tanára (1676. március 19—1677. október 23.), majd ugyanott pap. Felszentelték 1680-ban. A dicsőszentmártoni zsinat püspökké választja (1689—1690). Meghalt 1690. november 6. — Kéziratban sok könyörgése maradt. Irodalom: *Székely Sándor*: Az unitárius vallás története Erdélyben. Kolozsvár 1839. 142—143. — *Kanyaró Ferenc*: A frankfurti egyetem hallgatói Erdélyből. Ker. Magvető 1895. 30. évf. 289—290.

[39.] 1673. október 23 és december 31 között. [81.] *Joannes Nagy Dalnati de Dalnak Transylvano Ung[arus].*

Dálnoki Nagy János fia a hasonnevű kolozsvári unitárius papnak (1647—1654). Tanul még Marburgban: 1672. augusztus 17. és Frankfurtban: 1672. A brémai névsor közlői nevével kapcsolatban jegyzetben megemlítik, hogy 1674-ben vizsgát tett. Benczedi Gergely közli Dálnoki Nagy reverzálisát 1672-ből (Ker. Magvető 1875. 10. évf. 61—62.), melyből kiderül, hogy kolozsvári nemes s hogy az ottani unitárius egyház alumnusa, reverzálisában pedig arra kötelezi magát: 1. hogy a vallását meg nem változtatja, 2. a három esztendőre szabott tanulmányi idejét oly dolgok tanulására fordítja, melyek „az Unitaria Religionak és a Krisztus Ecclesiajanak promotiojara és öregbülésére legyenek itthon”, 3. hogy a kapott költségeket semmi másra nem fordítja, hanem arra, „mely nézzen az itthon hasznos tudományokban való épületre”, 4. hogy amikor az eklézsia hazajövetelét kívánja, hazajön, s kint állást, szolgálatot nem vállal, 5. hogy hazajövele után akár Kolozsvárott, akár másutt hol az eklézsia kívánja nem válogatva, tehetsége szerint hasznosan munkálkodik. Ha e feltételeket nem teljesítené, felhatalmazza megbízóit, hogy a reá költött költségeket rajta megvehessék. — Itthoni életéről és munkájáról nincs adatunk.

[40.] 1673. október 23 és december 31 között. [82.] *Samuel Benker de Bòlòn Transylvano Ungarus.*

Bőlöni Benkő Sámuel erdélyi unitárius diák. Tanul még Marburgban: 1672. augusztus 17. — A brémai névsor közlői szerint járt Frankfurtban is 1672-ben, de mi nevét Zoványi közleményében nem találtuk. Leidenben is tanul: 1676. szeptember 12., beiratkozás évében 25 éves. Hazatérése után a kolozsvári unitárius főiskola köztanítója lesz (1677—1683.). Irodalom: *Székely Sándor* i. m. 158.

[41.] 1675. április 15 és október 21 között. [39.] *J[o]h[anne]s Vasarhelhsi Hungar[us].*

Vásárhelyi János erdélyi diák s azon kevesek közé tartozik, aki Leidenben és Groningenben is orvostudományt hallgat. — A brémai névsor közlői nevével kapcsolatban jegyzetben közlik, hogy 1676-ban fizikából és matematikából vizsgát tett. — Leidenben 1676. február 24-én iratkozik be 22 éves korában, Groningenben 1676. március 23-án, Frankfurtban 1678. január 8-án. — Minden valószínűség szerint idehaza orvosi hivatását folytatja. — Hasonló nevű lelkészekkel találkozunk 1682-ben Küküllőalmáson és 1685-ben Gógán (*Ilyés Géza: A küküllői református egyházmegye papjai a reformáció korától az erdélyi református generalis zsinat fennállásáig, 1871-ig. Et. 2. évf. 1944. 296.*), továbbá Gödényházán (Ugocsa m.) 1708—1744. (*Barcsa* I. 160.)

[42.] 1675. április 15 és október 21 között. [40.] *Andr[eas] Jövödetsi Transylv[ano] Hungarus.*

Jövödécsi András erdélyi unitárius diák. Jövödécs (Küküllő m.) szász lakta faluból származik. Neve „Jövödécsi alias Kolozsvári András” formában is előfordul (*Jakab Elek: Oklevéltár Kolozsvár története második és harmadik kötetéhez. 2. köt. Bp. 1888. 531.*). Ugyane forrás szerint felesége Csiszár Kata. A kolozsvári unitárius főiskolán tanul. 1675. május 21-én indul külföldre, hol négy évet tölt. Brémából Leidenbe megy, 1676. szeptember 12-én iratkozik be 25 éves korában. Hazajövele után 1679. augusztus 26-tól tanító az unitárius főiskolán Kolozsvárott, majd 1680. január 27-től igazgató lesz ugyanott (*Jakab Elek: Kolozsvár története. 2. köt. Bp. 1888. 811.*). 1689. május 12-én a szász nemzet részéről kolozsvári főpappá (plébános) választják. — Mint brémai diák hatsoros magyar (!) verssel köszönti Bartholdus Beltzers nevű iskolatársát (Dissertatio hydrographica-physica De Maribus... Bremae 1676. 70—71). Meghalt 1710. szeptember 11-én (*Székely Sándor* i. m. 147.). — Jövödécsi Andrásné unitárius özvegy plébánosnének egy 1713-as összeírás szerint van 1 háza és 8 szőlője (*Jakab Elek* i. m. 3. köt. 159.).

[43.] 1698. május 5 és október 20 között. [26.] *Joh[annes] Wetz prémi Ungarus.*

Veszprémi János debreceni diák, subscribal 1690. július 16. Segesváry Lajos felveszi az Utrechtben tanult magyar diákok névsorába is (Magyar református ifjak az utrechti egyetemen 1626—1836. Debrecen 1935. 23.) azon címen, mert Pelsőczy János Utrechtben megjelent dissertatiojához (RMK III. 4153) üdvözlő verset ír (Veszprémi E. János). Mivel 1699. február 28-án, 30 éves korában, beiratkozik a leideni egyetem teológiát hallgató tanuló sorába, nem tartjuk valószínűnek utrechti tanulását. Leidenből is továbbmegy néhány hónap múlva, s nevével a franekeri egyetem anyakönyvében találkozunk, beírják 1699. július 15-én. Itthoni életéről és működéséről nincs adatunk. Talán fia Veszprémi István erdélyi püspöknek (1691—1713), ki korábban székelyudvarhelyi és gyulafehérvári pap volt.

[44.] 1727. május 24 és október 30 között. |33.| Michael Földesi Hungarus.

Földesi Mihály debreceni diák, subscribal 1717. május 29-én. Tanul Utrechtben 1727. május 29-től, majd Franekerben 1727. július 6-ától. Egy év alatt három főiskolán is megfordul! Bár lehet, hogy Franekerben hosszabb időt eltölt. Földes Mihály talán a hajdúböszörményi pap (1726—1729) fia, nevével a következő paróchiákon találkozunk: Diószeg (nagyutcai paróchia) 1730—1736. (*Barcsa* II. 229.), Szatmár 1736. tavaszától 1740-ig (*Barcsa* II. 333.), Nagybajom 1743-tól (*Barcsa* II. 296.).

[45.] 1727. október 30 és december 31 között. |60.| Stephanus Szigeri Hungarus.

Szigeri H. István nevét nem találjuk a hazai iskolák diáknévsoraiban, mivel azonban disputatiojában (*Disputatio theologica* II. De Spiritu Sancto... *Bremae* 1728.) debreceninek (Debreczino-Hungarus) mondja magát, s azt testvérének Kozma János Dömsöd város „szenátorának” s Dabi Sámuel dömsödi lelkésznek ajánlja, nagy valószínűséggel mondhatjuk, hogy azonos azzal a Dömsödi Istevánnal, aki Debrecenben 1719. december 18-án írja alá a törvényeket. [Sőt azt sem tartjuk kizártnak, hogy ő az a diák, aki Debreceni István néven 1728. június 30-án Franekerben és ugyanazon évben (sine dato) Utrechtben iratkozik be.] Mint brémai diák ötrótfás magyar verssel köszönti Kolozsvári István tanulóitársát annak kinyomatott disputatiojában (*Disputatio theologica* VII. De Spiritu Sancto... *Bremae* 1729. 33.). Talán azonos azzal a lelkésszel, akit egy 1731-es összeírás fogtói (helyesen: Foktő, solti em.) lelkészként említ (*Földvály* II. 68.), 1745-ben, 1754-ben és 1762-ben ugyanott lelkész (*Földvály* II. 163., 284., 333.). 1751-ben Csuzi Jakab halála után Csuzi Mihály szenior Szigeri István seregélyesi lelkészt ajánlja a pákozdi prédikátorságra (*Földvály* II. 252.). De találunk Sz. I. nevű papot Ágyán (békési em.) 1730. febr. 19-én (*Barcsa* II. 191.) és Fehérgyarmaton 1783—1784. (*Barcsa* II. 240.). — Zoványi, Szinnyei, Petrik nem ismerik.

[46.] 1728. január 1 és január 9 között. |1.| Joh[anne]s Pucnoki Debr[ecino] Hungarus.

Putnoki Kovács János debreceni diák, subscribal 1719. december 18-án. Brémából Franekerbe megy: 1728. augusztus 5., majd Utrechtbe: 1732 (sine dato), hol ezt írják neve után: „Minister Evang. Jesu. — M.”, e megjegyzés szerint felszentelt lelkész s orvostudományt hallgat. Brémában disputációt ír s azt megvédelmezi Fr. Ad. Lampe elnöklete alatt (*Disputatio theologica* I. De Spiritu Sancto... *Bremae* 1728. Petrik III. 158.). Bakóczi kéziratos diáknévsorában mint vásárhelyi rektort említi, minden valószínűség szerint peregrinációja előtt tanít ott. Hazatérése után érmihályfalvi lelkész lett (érmelléki em.) 1738—1758. — Zoványi nem ismeri.

[47.] 1728. január 1 és január 9 között. |2.| Samuel Vesz Primi Debr[ecino] Hungarus.

Veszprémi P. Sámuel debreceni diák, subscribal 1718. március 16-án. Külföldön tanul Franekerben 1728. augusztus 5-től, Harderwijken 1728. szeptember 6-ától (először) és 1729. szeptember 10-től (másodszor). Ez utóbbi főiskolán 1729. májusában „De usu ignis Sabbathis interdicti” címen tartott értekezések közül a IV.-et védte meg Ens Péter professzora elnöklete alatt. Lásd Sepp Keresztély: Johann Stinstra I. 70. (*Zoványi Jenő*: A Harderwyki egyetem magyarországi hallgatói. ItK 1891. 433.). — Egy 1731-es összeírás szerint szabadszállási (solti em.) prédikátor (*Földvály* II. 7.), 1742-ben a szabadszállásiak elbocsátották őt, amihez a traktus is kisebb huzavona után hozzájárult s Paksra ment (*Földvály* II. 116.), 1749. augusztus 30-án mint dorogi prédikátor vesz részt Komáromi András cecei pap metetésén (*Földvály* II. 215.), 1750—54. években is itt dolgozik. (*Földvály* II. 224., 283.).

[48.] 1728. január 9 és április 8 között. |3.| Stephanus Foclor Pannoniae Hungarus.

Fodor István a valószínű névalak. Szűkebb hazája a Dunántúl lehetett. Nevével a frankfurti főiskolán találkozunk, hol 1727. szept. 10-én iratkozik be (neve *Föder* alakban található a névsorban). Egyéb adatunk nincs róla.

[49.] 1728. április 8 és október 28 között. |36.| Joh[annes] K. Berény Hungarus.

Berényi K. János debreceni diák, subscribal 1718. április 23-án megjegyzés aláírása mellett: „Rector Derecskeiensis Academiam salut.” — Franeker: 1729. június 3. (Johannes Berinyi). A bákai gyülekezetbe ordinálnak 1759. okt. 10-én egy hasonló nevű lelképásztort (*Barcsa* II. 201.).

[50.] 1728. április 8 és október 28 között. [37.] *Daniel Csáti Hungarus.*

Csáti Dániel született Szikszón 1703-ban, atyja Csáti György, anyja Pozsonyi Zsuzsanna. Szikszón kezdte tanulását, az alsó osztályokat ott végezte, majd Debrecenbe megy, ahol 1718. november 26-án subscribal. Debrecenben nyolc évig tanul. Püspökiben rektoroskodott. Tanul Bréma után Franekerben: 1729. június 3. — Hazatérése után Csatáron (Békési em.) lesz lelkész, itt nősül meg, felesége Szódi István senior leánya: Krisztina. Majd a neves nagykőrösi gyülekezet hívja meg papjának (1746—1757), 1753. június 26-án szuperintendenssé választják. Meghalt 1757-ben, 54 éves korában. Munkája: Az halálnak . . . köz voltáról . . . Buda 1758. — Irodalom: *Szinnyei* II. 205. — *Zoványi* 84—85.

[51.] 1728. április 8 és október 28 között. [38.] *Matth. Adrianus O'ri Debrecino Hungarus.*

Óri v. Eöri Adrianus Mátyás debreceni diák, subscribal 1720. március 28-án. Brémából Franekerbe megy: 1729. június 3. Bakóczy kéziratok diáknévsora szerint (külföldre menetele előtt) rektoroskodott Csatáron (békési em.). — Hazatérése utáni életéről nincs adatunk.

[52.] 1729. január 7. [1.] *Stephanus Koloswari Transylvano Hung[arus] interim de Nagy baia oriundus.*

Kolozsvári István erdélyi származású, bár utolsó otthona Nagybánya. Róla és családjáról legtöbbet elmondanak nyomtatásban is megjelent disputációi. Ezek szerint édesapja Kolozsvári Péter, aki 1729-ben Diós (Kolozs m.), 1731-ben Szilágy-Cseh (Szilágy m.) gyülekezetek papja. Nagy valószínűséggel mondhatjuk, hogy Nagyenyeden tanul, hiszen zsenge munkáskáit Szigethi Gyula Istvánnak is, mint professzorának ajánlja, aki őt tanulásában, de peregrinációjában segíti és támogatja. Hogy hogyan kerül Nagybányára nem tudjuk. A brémai névsor szerkesztői nevéhez azt a megjegyzést fűzik, hogy Lipcsében is tanul 1727-ben: „Kolozsvári Clandiop (!) Hung.” Bréma után Groningenbe megy, itt 1730. január 2-án iratkozik be. Dissertatio: *Disputatio theologica VII. De Spiritu Sancto* . . . Sub praeside Fr. A. Lampe . . . Bremae 1729. 34 p., illetve *Miscellorum sacrorum. Dissertatio prima De Lance satura* . . . Praeses Albertus Voget. Groningae 1731. 27 p. — Idehaza lelkész Nagybányán 1732—1775. (*Barcsa* II. 296.), 1750-től a nagybányai egyházmegye esperese (*Barcsa* II. 124.). Meghalt 1780-ban Beregszászon, hová orvosdoktor fiának lakodalmára ment (Olás Sándor kézírata 198—199.). Irodalom: *Szinnyei* VI. 788. *Zoványi* nem ismeri.

[53.] 1729. január 7. [5.] *Georg[ius] Buzinzay Transylvano Hungarus Alba Julia oriundus.*

Buzinkay György erdélyi (gyulafehérvári) diák, talán Buzinkay Mihály sárospataki, majd marosvásárhelyi tanár bátyjának: Buzinkay Györgynek a fia, aki Gyulai Ferenc gróf fiainak a nevelője volt (*Koncz József: A marosvásárhelyi evang. reform. kollégium története. Marosvásárhely 1896. 495.*). Weszprémi szerint Gyulai Ferenc alapítványt tett a Brémában tanuló erdélyi diákok számára. Buzinkay Bréma után Leidenben folytatja tanulmányait, beiratkozik 1730. április 20-án, 29 éves korában s orvostudományt hallgat. Életrajzírói szerint Amszterdamban is tanul. E városban orvosi gyakorlatot folytat négy éven keresztül, ahol meg is nősül, innen hívják haza 1737. április 8-án s lesz Debrecen tisztiorvosa. Meghalt 1768. március 17-én, Szilágyi Sámuel püspök temette Lukács 4, 23—24. alapján. Jelentős irodalmi munkássága van. Irodalom: *Bod* 53. — *Weszprémi István: Magyarország és Erdély orvosainak rövid életrajza. Első száz. Ford. Kővári Aladár. Bp. 1960. 49—51. — Zoványi* 75. — *Szinnyei* I. 1431.

[54.] 1729. április (?) és október 29 között. [28.] *Anthon[ius] Pakée Transylvano Hungarus.*

Pákéi Pákey Antal erdélyi unitárius diák, nagy valószínűséggel fia Pákey János kolozsvári unitárius lelkésznek (1712—1748). Brémából Groningenbe megy. Beiratkozik 1730. január 2-án. Életének itthoni szakaszáról nincs adatunk. *Szent-Miklós László: A pákái Pákey (más-ként Tamás) család története c. füzetében* (Bp. 1943). sem találunk felőle semmit. — Két verse jelent meg nyomtatásban: Húszsoros magyar verssel köszönti tanulótársát Kolozsvári Andrásnak Brémában 1729-ben megjelent disputációjában (*Disputatio VII. De Spiritu Sancto* . . . 34. o.), s ugyanőt tiszteli meg 14 soros latin versszettel Groningenben, 1731-ben (*Miscellorum sacrorum. Dissertatio prima. De Lance satura* . . . 25. sztl. p.).

[55.] 1729. április (?) és október 29 között. [29.] *Andreas Rima Szombati ex eadem civitate Ungarus.*

Rimaszombati v. R. Szombati v. Szombati András sárospataki diák, subscribal 1717. március 20-án, az iskolán belül 1722-ben a rudimentisták, 1725-ben a poetisták praceptor. Brémából Groningenbe megy, beiratkozik 1730. január 2-án. — A kollégiumból 1727-ben kimegy a

tokaji ekléziába, hol kettős hivatala van: iskolamester és káplán, azaz másodpap. E kettős hivatalát két esztendőn keresztül folytatja, s innen indul külföldi útjára. Hazatérve 1732-ben tolcsvai prédikátor lesz, s e gyülekezetben holtáig megmaradt 23 éven keresztül. Az egyházmegye nótáriusa is volt, asszeszorrá választják 1735. január 25-én. Prédikál 1744. június 11-én Szathmáry Mihály pataki professor temetésén. Prédikációja „Krisztust követő, Választott Léleknek Istentől való fel-szenteltetése...” (Kolozsvár 1748) c. kötetben megjelent. Két verse (egy 14 soros latin s egy 12 soros magyar verse) jelent meg Kolozsvári István disputációjában (Disputatio theologica VII. De Spiritu Sancto... Bremae 1729. — Miscellorum sacrorum. Dissertatio prima. De Lance saturata... Groningae 1731.) Meghalt 1755. február 3-án. Irodalom: *Zoványi* 463. — Tokaji református papok. Szilassi János tokaji nótárius összeáll. és Szombathi János kieg. alapján közli *Gulyás József*. Sárospatak 1917. 30. — *Szinnyei* XIII. 1052.

[56.] 1729. április (?) és október 29 között. |30.| *Paulus Selyebi Debrecino Hungarus.*

Selyebi Pál v. *Selyebi Kis Pál* debreceni diák, subscribal 1718. november 26-án. Bakóczi névsorában ezzel a kiegészítéssel: „Rector Losoncziensis — Academiam Salut.” Brémából Franekerbe megy, beiratkozik 1730. márciusában. *Selyebi Kis Pál* „tisztá indulatának szerzetivel” nyolcsoros magyar verssel köszönti Kolozsvári István tanulóútrását (Disputatio theologica VII. De Spiritu Sancto... Bremae 1729. 34.). — Itthoni életéről nincs adatunk, mert nem valószínű, hogy azonos azzal a „Clarissimus Dominus Paulus Selyebi”-vel aki 1745-ben mint aszalói lelkész (neotericus Pastor) vizsgát tett (Egyházkerületi jegyzőkönyv. 1745. júl. 28.).

[57.] 1729. április (?) és október 29 között. |44.| *David Sarkany de Rima Szombach.*

Sárkány Dávid pataki diák, subscribal 1719. szeptember 13-án. Aláírása mellett e megjegyzést olvashatjuk: „Ob insolentiam emissus A. 1722. sine commendatione venit Vásárhelyinum, inde ex Coll. Academiam salut. A. 1729. fit Pastor Radistyan, Tsat... +1762. 18. Sept.” — Életrajziról szerint 1700. körül született, atya Pelsőcön, majd Miskolcon lelkész. Tanulmányait Patakon kezdi, de mert a Csécsi pártján levők ellen egy gúnyiratot szerkesztett, emiatt 1722-ben el kell hagynia az iskolát, és Marosvásárhelyre megy, innen indul külföldi útjára. Brémából Franekerbe megy, s 1730 (március) iratkozik be. Az utrechti tanulása nem bizonyított. Hazatérése után 1731-től Radostyánban, majd Mezőcsáton lelkészkedik. 1734-ben választják meg Patakra tanárnak, s tanítja közel 24 éven keresztül a bölcsészetet, történelmet és görögöt. 1758-ban lemond állásáról, nyugalomba vonul, évdíja 100 arany. Meghalt Miskolcon 1762. szept. 18-án. Nyomtatásban megjelent munkái: Halotti magyar oratio Ráday Pál felett (Párjához igaz... szívnek gyógyíthatatlan sebe... Debrecen 1735. c. kötetben). — Exegesis analitica primae epistolae Johannis... Tiguri 1757. — A pataki könyvtár több kéziratát őrizi: *Philosophia moralis*. 1746. (359. o. 4r.) — *Historia geographiae*. 1742. (199 o. 4r.) — *Phisicae specialis*. 1745. (486 o. 4r.) — *Lux — in tenebris naturalibus — rationis seu analysis compendii theologiae naturalis*. 1738. (530 o. 4r.) — *Regnorum Europaeorum quorundam status novissimi brevissa delineatio*. 1746. (215 o. 4r.) — *Orbis universi geographica historica*... 1742. (730 o. 4r.) — *Oratio inauguralis. De profanae eruditionis eximia utilitate in sacris*... 1734. (6 o. 4r.) — *Antropologia seu physica specialis de homine*. 1737. (225 o. 4r.) — *Historia universalis*. Tom. 1—2. 1730. (594, 633 o. 4r.) — Prédikációk 1760. (70 o. 4r.) — Irodalom: *Bod* 237. — *Zoványi* 391. — A sárospataki tanárok életrajza. Szombathi János alapján írta *László János*. Sárospataki Ref. Lapok 1889. 972—973. — *Szinnyei* XII. 189.

[58.] 1730. január 1 és április 20 között. |4.| *Steph[anus] Kereszturi Hungar[us].*

Kereszturi István sárospataki diák, subscribal 1719. március 22-én, az iskola széniora az 1726. és 1729. években és már 1724-ben a grammatikai, 1727-ben a retorikai osztály praefectora. Brémából Franekerbe megy: 1730 (március), hol mint „Ungarus Patachinus” írták be. Csécsi ezt jegyzi fel róla gyűjteményes kéziratának „Facti sunt pastores ex discipulis meis ab anno 1713. secundum ordinem quem dum studiosi essent habuerunt” c. részében (Kt. 41.): „Professor scholae Papensis, nunc Trans Danubium Pastor Szent Király Szabadiensis”. A Dunántúli Prot. Lap 1904. évi 282 o. közöl egy könyvtáblán olvasható bejegyzést, mely szerint 1737. január 15-én a kupai tanító Örzse leányának egyik keresztanyja K. I. pápai professor uram felesége.

[59.] 1730. április 20 és október 26 között. |37.| *Joseph[us] Kasza Transylvano Hungarus Fel. Torjensis.*

Kasza József erdélyi diák, születésének vagy származásának helye: Fel- v. Felső-Torja (Háromszék m.) Brémából Leidenbe megy, beiratkozik 1731. szeptember 12-én 25 éves korá-

ban. Teológiát tanul. 1734. március 24-én kelt levéllel haza hívták, aminek Kasza eleget is tett (*Miklós Ödön*: Magyar diákok a leideni Staten Collegben. Theol. Szemle 1928. 307.). Itthoni életéről nincs adatunk.

[60.] 1730. április 20 és október 26 között. [38.] *Steph[anus]. N. Tiszabecz Transylvano Hungarus.*

Tiszabecsi Nagy István erdélyi diák. Brémából Groningenbe megy: 1731. május 1., innen Franekerbe: 1732. október 19. — 1733. május 15-i kelettel üdvözlő sorokat ír Groningenben Szathmári Mihály albumába (Sárospatak. Kt. 832). Itthoni életéről csak egy adatot tudunk közölni: Mezőbándon lelkész 1736—1737. években (*Imreh Barna*: Papok, leviták, mesterek a marosi református egyházmegyében a XVII—XIX. században. Et. 2. évf. 1944. 149.).

[61.] 1730. április 20 és október 26 között. [39.] *Laurentius Cravari Transylvano Hungarus.*

Csávási Vas Lőrinc, erdélyi diák, aki Brémából Groningenbe megy: 1731. május 1. Fia annak a Csávási Lőrincnek, aki 1692—1716. években Danyánban (Szász-Danyán. Kis-Küküllő m.) lelkészkedett. Csávási Vas Lőrinc 1701-ben született minden valószínűség szerint apja szolgálati helyén Danyán. Külföldről való hazatérése után először 1738-tól Gógán, majd 1740-től Nagykendén paposkodik 46 éven keresztül haláláig. 1766-ban Kőrösi György halála után esperessé választják, amit szintén haláláig 20 éven át viselt (*Illés Béla* i. m. 305—306.).

[62.] 1731. január 1 és április 5 között. [1.] *Steph[anus] Bössormenyi Debreczino Hungar[us].*

Bössormenyi István debreceni diák, subscribal 1720. október 11. — Brémából Franekerbe megy: 1731. szeptember 7. — Bakóczy diáknévsorában az a megjegyzés olvasható felőle, hogy külföldi útja előtt Derecskén viselt rektorságot s a traktusbeliektől segílyt kér 1730. augusztus 15-én. — Hazatérése után pap Csökmön (1734—1735) és Mezőgyánon (1735—1745).

[63.] 1731. október 25 és december 31 között. [34.] *Samuel Pap. Kolosvari Transylvano Hung[arus].*

Kolosvári Pap Sámuel erdélyi diák. Talán azonos azzal a hasonló nevű diákkal, aki 1725/26. iskolai év szeptember 27-én iratkozik be Franekerbe, ez esetben több mint négy évi franekeri tanulás után jön át Brémába. — Itthoni működéséről egy adatot találtunk: Mezőbánd (Maros-Torda m.) lelkésze 1768—1791. években egy K. P. S. nevű lelkész s a régi templom mellé tették (Erdélyi ev. ref. egyházkerület névkönyve az 1895-ik évre. 38. évf. Szerk. *Tóthfalusi József*. Kolozsvár. 1895. 15. — *Imreh Barna* idézett munkájában a mezőbándi papok sorában (Et. 2. évf. 1944. 149.) Kolozvári Pap S. neve nem fordul elő)

[64.] 1731. október 25 és december 31 között. [35.] *Georg[ius] Félégyházi Hungarus.*

Félégyházi György debreceni diák, subscribal 1719. december 18. Bakóczy diáknévsora szerint Székelyhidán rektor külföldre menetele előtt. Brémába Franekerből jön, itt 1730. október 13-tól tanul. Hazatérése után Diószegen (a Tószert utcai paróchián) pap 1732—1737. években (*Barcsa* II. 229.), majd Szalacson 1737—1767. (*Barcsa* II. 329.). Meghal Szalacson 1767-ben. 30 éven át volt a traktus notáriusa.

[65.] 1735. január 1} és április 16 között. [2.] *Steph[anus] Földessi Debreczino Ungar[us].*

Földesi István debreceni diák, subscribal 1720. december 23. Külföldi útja előtt Püspök-ladányban rektor 1730-ban. Külföldön tanul még: Franeker: 1733. május 8., Utrecht: 1734. (sine dato), ahol orvostudományt hallgat. — Hazatérése után Diószegen pap (1737—1756. években) a Tószert utcai paróchián (*Barcsa* II. 229.), majd Érmihályfalván 1758—1769. (*Barcsa* II. 238.), s végül Berettyószéplakra kerül 1769—1772. (*Barcsa* II. 209.).

[66.] 1733. január 1 és április 16 között. [3.] *Andr[eas] Mygtresi Debreczino Ungar[us].*

Megyeresi András debreceni diák, subscribal 1723. március 3. Brémából Franekerbe megy: 1733. május 8. (*Andreas Megyeresi*). Soós Béla által készített katalógus szerint (Debreceni Koll. Levéltár) Battyán (Fejér m.) lelkészkedik 1735. március 29-től 1759-ig, majd Berhidán 1759. március 12-től 1781-ig.

[67.] 1733. április 16. és október 28. között. |10.| Joh[annes] Bornemisza Szombatho Hungarus.

Bornemisza János neve nem található sem a pataki, sem a debreceni diáknévsorokban. Rimaszombati s minden valószínűség szerint Erdélyben tanul. Az is valószínű, hogy székelyudvarhelyi diák, hiszen dissertációját Szathmáry Paksi Mihálynak, rektorának (magát mestere kisebbik tanítványának mondja) s Szombathi Sámuel udvarhelyi tanárnak ajánlja, ez utóbbi neki testvére, hiszen őt „frater suus clarissimus”-nak mondja, amikor mint respondens harmadik személyben neki ajánlja munkácskáját. Amikor pedig Szathmári Paksi Mihály átkerül Patakra, velejön s talán nagyhírű professzora ajánlására kerül a borsodi egyházmegyébe. — Bréma után Franekerbe megy, beiratkozik 1733. október 1-én. A Tiszáninnen Egyházkerület területén ez időben több Szombathi v. Rimaszombathi János paposkodik, a mi Szombati v. Rimaszombati Jánosunkat minden esetben Bornemisza néven említik s ő maga is önmagát nyomtatásban megjelent dissertációjában és prédikációjában. Nagy valószínűséggel mondhatjuk, hogy azonos azzal a Bornemisza Jánossal, aki 1736-ban Berzéte (gömöri em.) lelkésze, innen 1742 vagy 1743 márciusától Hernádnémetibe (borsodi em.) kerül át, s végül egy 1754-ből való adat szerint már Csáton paposkodik (Borsodi vizitációs jegyzőkönyv 1753—1764. 32.). E vizitációs jegyzőkönyv szerint 1752. március 22-től 1759. június 10-ig az egyházmegye asszeszora is. Dissertatioja 1734-ben és 1735-ben Franekerben jelenik meg „De sale terrae . . . Pars. 1—2.” címmel, e disputációkat október 16. és 1735. márciusában tartotta. Prédikál volt mestere Szathmáry Paksi Mihály koporsója mellett a pataki templomban 1744. június 11-én, prédikációja „Próféták fiai siralma” címmel nyomtatásban is megjelent (Kolozsvár 1748.) a temetés alkalmával elhangzott többi beszéddel együtt. — Irodalom: *Szinnyei* I. 1229. — *Zoványi* 62.

[68.] 1735. április 21 és október 27 között. |7.| Mich[ael] Nethlebius Szekelyhicti. Transylv[ano] Hung[arus].

Szekelyhidi Nethlebius Mihály erdélyi diák. Bréma után Utrechtben tanul, beiratkozik 1740-ben (sine dato). 23 soros latin verssel üdvözli Czeglédi Péter disserens tanulóársát (Dissertatio Theologica II. ad Joh. IV: 24. De Spirituali cultu Dei . . . Trajecti ad Rhenum. 1740.), míg másik dissertatiót író tanulóársát: Jeni Pétert 19 soros latin versezzel tiszteli meg (Disputatio theologica De vasculo manne ejusque mysterio . . . Trajecti ad Rhenum. 1740.)

Hazatérése utáni életéről nincs adatunk.

[69.] 1738. április 17 és október 30 között. |9.| Josephus Szoboszlai Transylvano Hungarus.

Szoboszlai József erdélyi diák. Tanul még Franekerben: 1738/39. iskolai évben (sine dato). Az 1742. évben lipcsei diáknévsorban találunk egy hasonló nevű diákot. — Hazatérése után 1741—1748. években Szatmáron pap („Szoboszlai József hozott Szatmárra Szamosújlakról, hol akadémiákról hazatérte óta báró Kemény udvarában tartózkodott. 1748. marasztaltott, de a marasztást nem fogadta el.”) — (*Sarkadi Nagy Mihály—Bartók György* i. m. 134.).

[70.] 1741. április 13 és október 26 között. |16.| Josephus K. Hustius Hungarus ex Marmatia.

Kőrösi Huszti József neve nem található a pataki és debreceni diáknévsorokban. Egyetlen adat, amit felőle közölni tudunk az, hogy 1749. évben Utrechtben tanul (Kőrösi Huszti József, Transylv.) Hazatérése utáni életéről nincs adatunk.

[71.] 1744. április (?) és október 29 között. |7.| Stephanus P. Weise Debrecino Hung[arus].

Vecsei István debreceni diák, subscribal 1738. május 4-én. Tanul még Franekerben az 1745/46 iskolai évben (sine dato). — Az 1746. március 23-i solti superintendensi összejövetelel tárgyalják az atyák, hogy mivel a múlt (1745.) évben a monori gyülekezet kérte, hogy a szolgálatra örökre alkalmatlanná lett derék lelképásztoruk Molnár Mihály helyébe egy másik rendes lelkészt rendeljenek számukra, az atyák ilyenül a jelenleg Hollandiában tartózkodó Vecsei Istvánt jelölték ki. Miután a monoriak a gyűlés döntését írásban is megkapták, meghívó levelüket elküldötték Hollandiába. Vecsei a meghívást elfogadta, s levelében kötelezte magát a monori egyházban való szolgálatra (*Földváry* II. 179—180.). 1747. június 14-én avatták fel az új lelkészeket, közöttük Vecsei Istvánt is, aki Róm. 8, 3—4. alapján prédikált is. — De ezen az ünnepélyes gyűlésen nemcsak beiktatták Vecseit, de felelősségre is vonták a monori gyülekezet előjáróival együtt amiatt, mert mennyegzői lakodalmát sokaknak megbotránkozására áldozócsütörtököt közvetlenül megelőző napon tartotta. Vecsei István elmondotta, hogy a lakodalom napját ipa, Kecskeméti Biró Mihály, csákvári prédikátor, vértesimaljai asszeszor

tüzte ki, s nekik nem jutott eszükbe, hogy áldozcsütörtök estvén nem illik lakodalmat tartani, annyival inkább nem, mert az eskető lelkész a traktus szeniora: Csuzi Mihály volt. A bűnt a két férfiút terheli, ti. az apóst és az esperest. A gyűlés azt határozza, hogy e két utóbbi a halasi gyűlésre idéztessek meg (*Földvári* II. 192.). A történet befejezéséhez tartozik, hogy Biró Mihály a halasi gyűlés előtt (1748. április) meghalt (*Földváry* II. 204.).

[72.] 1744. április (?) és október 29 között. |14.| *Michael Turi Debrecino Hungarus.*

Turi Mihály debreceni diák, subscribal 1737. január 15. Bakóczi névsora szerint szalácsi rektor, s innen indul külföldi tanulmányútra. Brémából Groningenbe megy: 1745. május 4. Itthoni működéséről csak egy adatot ismerünk: 1772–1788. években az érmelléki traktus esperese (*Barcsa* II. 123.).

[73.] 1745. április 28 és október 28 között. |12.| *Samuel Szigethi Hungar[us] Maramarossien.*

Szigeti Lipcsei Sámuel debreceni diák, subscribal 1735. április 27., szénior is volt az 1744. és 1745. években. Tanul Franekerben is: 1746. augusztus 1. — Hazatérése után 1748-tól tépei (Bihar m.) pap, 1749-ben vezértanárnak viszik Szatmárra. 1754. július 8-án a szatmári iskola grammatikai iskolává degradáltatott, még néhány hónapig itt marad Sz. I. mint „primarius praceptor”, de 1755-ben már Karcagra kerül papnak, ahol haláláig (1780) munkálkodik. Lefordítja Bunyan A zarándok útja c. munkájának 1. kötetét, mely Keresztyén utazás... címmel jelent meg Kolozsvárt 1777. — Szinyei (XIII. 837.) Szigethi Gyula Sámuel szászvárosi lelkésznek tulajdonítja Szigeti Lipcsei Sámuel fordítását (bár Szigeti L. Sámuel neve alatt is megemlíti — XII. 845. — hogy a Pesti Napló 1903. 113. sz. hírt adott Sz. L. S. „Keresztyén utazása a boldog örökkévalóságra” c. kéziratának felfedezéséről). — Zoványi már helyesen két különböző személyként ismerteti a két Szigeti munkásságát. Különben a *Bunyan János*: Keresztyén utazás... Első könyvének (Kolozsvár 1777.) előszavában Tordai Sámuel emondja, hogy „Szigethi Sámuel uram a karcagi reform. ekleziának érdemes lelki tanítója magyar nyelvre fordítá 1759-dik esztendőben...” e könyvek első szakaszát. — Irodalom: *Zoványi* 454.

[74.] 1750. január 9. |1.| *Josephus Dobay Hungarus Schaakos Patacensis.*

Dobay József pataki diák, subscribal 1735. november 22-én. Brémát megelőzően Franekerben volt: 1749. augusztus 15. — Hazatérése után 1752. március 22–23-án Radostyánban tartott konferencia kebelezi és iktatja be a berzétei (borsodi em.) ekleziába (Borsodi egyházmegye jegyzőkönyve 1739–1791. 58.), 1755. január hó folyamán ott járt vizitátorok kérdésére a megkérdezett fátelnak így nyilatkoznak papjuk felől: „Mint Isten angyalát úgy szeretjük!” (Idézett jegyzőkönyv 59–60.), itt él 1760-ig.

Giczi Márta—Vargha Kálmán

EGY ELFELEJTETT IRODALMI „TÖRVÉNYSZÉKI” TÁRGYALÁS ÉS PAP KÁROLY ÍRÓI ÖNVALLOMÁSA

1.

Arról az irodalmi „törvényszéki” tárgyalásról, amelyet a cionisták szövetsége 1938-ban Budapesten rendezett Pap Károly önéletrajzi regényével, az *Azarell* kapcsolatban, az író élettörténetét és életművét tárgyaló irodalom mind ez ideig nem vett tudomást, sőt az arról szóló részletes beszámolóra¹ sem történt utalás sem a korabeli folyóirat-repertóriomokban, sem az összefoglaló irodalomtörténetek bibliográfiai fejezeteiben.

Pedig a harmincöt évvel ezelőtt megjelent tudósítás, amelyet az alábbiakban teljes egészében közreadunk, nemcsak azért érdemel figyelmet, mert meglehetősen ritka jelenség nálunk, hogy az irodalmi alkotás megítélése végett „törvényszéket” hívnak össze, kijelölt elnökkel, ügyésszel, védővel, szakértőkkel, ha bizonyos mértékig szimbolikus értelmű is az egész ceremónia, hanem azért is, mert ez a beszámoló tartalmazza a zárkózott, nehezen megközelíthető, sokszor félreértett és félremagyarázott író *egyetlen* — és a szakirodalom által mind ez ideig szintén figyelmen kívül hagyott — olyan nyilatkozatát, amely egyik legfontosabb művét

¹ Irodalmi törvényszék Pap Károly *Azarell* c. regénye fölött. Múlt és Jövő 1938. 54.